

Gezondheidsenquêtes

In de meeste landen van de Europese Unie worden nationale gezondheidsenquêtes gehouden, behalve in Griekenland en Luxemburg. In de meeste landen worden één of twee enquêtes uitgevoerd. België, Portugal, Ierland en IJsland zijn pas onlangs met een gezondheidsenquête gestart. De vergelijkbaarheid van deze nationale gezondheidsenquêtes is ver te zoeken.

Twintig jaar geleden ging de eerste *Gezondheidsenquête* van het CBS het veld in. Sindsdien levert het CBS regelmatig cijfers over allerlei aspecten van gezondheid, leefstijl en zorggebruik. Nu 'Europa' steeds belangrijker wordt, rijst de vraag of er in de ons omringende landen soortgelijke enquêtes plaatsvinden en zo ja, of de resultaten van deze nationale onderzoeken onderling goed vergelijkbaar zijn.

Gezondheidsonderzoeken

In 1996 heeft het CBS in opdracht van Eurostat de opzet en de inhoud van de vragenlijsten van de nationale gezondheidsonderzoeken in de vijftien landen van de Europese Unie plus Noorwegen, IJsland en Zwitserland in kaart gebracht. Doel van dit onderzoek was om na te gaan in hoeverre de resultaten van deze nationale gezondheidsonderzoeken vergelijkbaar zijn. In ieder land heeft het CBS het nationale statistische bureau, het gezondheidsministerie en eventueel enkele onderzoeksinstituten benaderd. Uit deze enquête naar gezondheidsenquêtes bleek dat halverwege de jaren negentig in veertien van de achttien landen nationale gezondheidsonderzoeken werden uitgevoerd. De onderlinge vergelijkbaarheid van deze onderzoeken was beperkt. Zowel de onderzoekopzet als de vragenlijsten bleken aanzienlijk te verschillen.

Europese database

In 1999 en 2000 heeft het CBS in opdracht van de Europese Commissie deze enquête naar gezondheidsenquêtes herhaald. Het doel van deze inventarisatie was het ontwikkelen van een database met informatie over nationale gezondheidsenquêtes voor beleidsma-

kers en onderzoekers. Met behulp van de database kan onder meer informatie over een bepaalde enquête worden opgezocht, zoals de interviewmethode en het responspercentage. De database kan ook gebruikt worden om na te gaan hoeveel enquêtes vragen bevatten over een specifiek onderwerp, zoals rookgedrag en hoe deze vragen geformuleerd zijn.

Vergelijkbaarheid

Beleidsmakers kunnen met behulp van de database achterhalen in welke landen enquêtesgegevens over bijvoorbeeld roken beschikbaar zijn, en inschatten hoe vergelijkbaar deze gegevens zijn. Ontwikkelaars van vragenlijsten kunnen bij de ontwikkeling van een nieuwe vragenlijst (of aanpassing van een bestaande vragenlijst) nagaan welke vraagstellingen er in andere onderzoeken gebruikt worden. Om dit proces van harmonisatie te stimuleren zijn ook de vraagstellingen, zoals die door de Wereldgezondheidsorganisatie worden aanbevolen, in de database opgenomen.

Eén van de gebruikers van de database is de Eurostat *Task Force 'Health interview surveys'*. Doel van deze Task Force is afstemming van nationale gezondheidsenquêtes. Uiteraard is de database daarbij een handig hulpmiddel.

Wijd verbreid

Uit deze nieuwe inventarisatie blijkt dat in de meeste landen nationale gezondheidsenquêtes worden gehouden, behalve in Griekenland en Luxemburg. In de meeste landen worden één of twee enquêtes uitgevoerd. Landen die sinds de jaren zestig gezondheidsenquêtes organiseren en dus een lange traditie op dit terrein hebben, zoals Finland, Frankrijk en Groot-Brittannië, voeren verreweg de meeste enquêtes uit. Andere landen, zoals België, Portugal,

Ierland en IJsland, zijn pas onlangs met een gezondheidsenquête gestart.

Sommige enquêtes zijn continu in het veld, zoals de Nederlandse, andere enquêtes worden om de paar jaar georganiseerd. Ook het steekproefontwerp, de wijze van enquêteren (mondeling, telefonisch, schriftelijk) en andere methodologische aspecten verschillen tussen de enquêtes. Bij een vergelijking van de cijfers uit verschillende enquêtes moet rekening gehouden worden met deze methodologische verschillen, omdat deze de uitkomsten van de enquête kunnen beïnvloeden.

In de database zijn de methodologische gegevens en vragenlijsten van 37 gezondheidsenquêtes opgenomen. De vragenlijsten zijn zowel in de oorspronkelijke taal als in het Engels beschikbaar. In totaal bevat de database op dit moment meer dan vijfduizend gezondheidsvragen.

Trefwoorden

Alle beschikbare gezondheidsvragen zijn getypeerd met behulp van trefwoorden. Deze trefwoorden kunnen gebruikt worden om in de database alle vragen uit verschillende enquêtes over een bepaald onderwerp te zoeken. Er zijn in totaal 93 trefwoorden gebruikt. Voorbeelden zijn: psychische gezondheid, lichaamsgewicht en -lengte, alcoholconsumptie, vaccinaties, en ziekenhuisopnamen.

De meeste enquêtes die in de database zijn ingevoerd bevatten vragen over ervaren gezondheid en over roken. Van de 37 gezondheidsenquêtes zijn er 34 met één of meer vragen over deze onderwerpen. Dertig enquêtes vragen naar langdurige en/of chronische aandoeningen. Minstens twee derde van de enquêtes bevatten vragen over ziekenhuisopnamen, ziekten, lichaamslengte en lichaamsgewicht, voeding, lichamelijke activiteit, contact met de huisarts en alcoholconsumptie.

Vergelijkbaarheid beperkt

De Wereldgezondheidsorganisatie heeft aanbevelingen ontwikkeld voor de formulering van de vraagstelling voor een aantal van deze onderwerpen, zoals voor roken en ervaren gezondheid. Vergelijking van de vraagstelling in de nationale gezondheidsenquêtes met deze aanbevelingen laat zien dat de meeste

vragen afwijken van de aanbeveling. Ook voor onderwerpen, waarvoor geen aanbevelen vraagstelling ontwikkeld is, is de vergelijkbaarheid ver te zoeken. Er zijn wel aanwijzingen dat de vergelijkbaarheid van de vragen in de toekomst zal toenemen. Vooral de enquêtes die de laatste jaren ontwikkeld zijn, zoals de Belgische en Portugese, hebben de aanbevelingen van de Wereldgezondheidsorganisatie overgenomen. Enquêtes die gestart zijn voordat er aanbevelingen beschikbaar waren bevatten natuurlijk minder vaak de aanbevolen vraagstelling.

Trendbreuk

Aanpassing van de vraagstelling kan tot een trendbreuk leiden. Als echter steeds meer enquêtes geharmoniseerde vragen bevatten, wordt het steeds aantrekkelijker om de aanbevolen vraagstelling op te nemen. Bovendien komen er in de toekomst meer aanbevolen vraagstellingen beschikbaar. Op dit moment ontwikkelt de WHO samen met deskundigen nieuwe aanbevelingen voor vraagstellingen naar bijvoorbeeld de consumptie van alcohol. Geconcludeerd kan worden dat, ondanks de verschillen, deze nationale enquêtes een interessante bron van gegevens zijn voor beleidsmakers en onderzoekers.

Harmonisatie

Dankzij deze enquêtes is er in de meeste Europese landen op nationaal niveau informatie beschikbaar over de gezondheidstoestand, leefstijlen en medische consumptie. Deze gegevens kunnen bijvoorbeeld gebruikt worden om de gevolgen van beleidsmaatregelen of de relatie tussen determinanten en gezondheid in verschillende Europese landen te onderzoeken. Om de gegevens van verschillende landen onderling te kunnen vergelijken, is internationale vergelijkbaarheid van de enquêtes natuurlijk wel een voorwaarde. Wij hopen dat de ontwikkelde database bijdraagt aan verdere harmonisatie van gezondheidsenquêtes.

Christianne Hupkens

Henk Swinkels

Jaap van den Berg
(Eurostat, Luxemburg)

Health surveys

Deze gegevens zijn afkomstig van het project *Health surveys in the EU: HIS and HIS/HES evaluations and models*. HIS staat voor health interview surveys en HES voor health examination surveys. Samen met het Finse onderzoeksinstituut KTL heeft het CBS de eerste fase van dit project in 1999/2000 uitgevoerd. Dit project werd gefinancierd door het Europese *Health Monitoring Programme*. Het CBS heeft informatie over HIS verzameld en de database ontwikkeld. KTL heeft HES getraceerd. Dit zijn enquêtes waarbij tevens lichamelijk onderzoek wordt verricht, variërend van de meting van lichaamsgewicht en lichaamslengte tot laboratoriumonderzoek van bloed en urine.

Sinds begin dit jaar loopt de tweede fase van dit project. Het Belgische Wetenschappelijk Instituut voor Volksgezondheid heeft hierbij de rol van het CBS overgenomen. Samen met het Finse onderzoeksinstituut zal dit instituut onder meer de database actualiseren, verder ontwikkelen en via internet verspreiden.

Toptien van onderwerpen in nationale gezondheidsenquêtes

